Wat zijn effectieve methoden voor de sociale integratie van NT2-leeringen in de klas in het basisonderwijs?

Beantwoord door : Leonie Brummer (antwoordspecialist) en Marianne Hooijsma (kennismakelaar Kennisrotonde)

14 juli 2023

KR. 1697

Kort antwoord

Vanuit de wetenschappelijke literatuur zijn verschillende factoren bekend die bij kunnen dragen aan de sociale integratie van NT2-leerlingen in de klas, waaronder steun van de leerkracht, het opdoen van kennis over culturele achtergronden en ondersteuning bieden voor NT2-leerlingen in de taalverwerving. Er zijn echter geen methoden die leerkrachten kunnen inzetten die specifiek gericht zijn op de sociale integratie van NT2-leerlingen in de klas en waarvan bekend is dat ze effectief zijn. Sociale integratie is wel vaak een opbrengst van methoden die zich richten op andere, dan wel bredere doelstellingen, zoals de sociaal-emotionele ontwikkeling van nieuwkomers.

Antwoord

Sociale integratie op school kan gedefinieerd worden als de mate waarin leerlingen relaties opbouwen met leerlingen buiten de eigen groep (Reitz & Banerjee, 2007) tijdens en na schooltijd (Dagevos, 2001). Bijvoorbeeld de mate waarin leerlingen met Nederlands als tweede taal (NT2-leerlingen), zoals leerlingen met een migratieachtergrond of vluchtelingenkinderen, relaties opbouwen met Nederlandse leerlingen (NT1-leerlingen). Sociale integratie van NT2-leerlingen is allerminst vanzelfsprekend. We zien dat NT2-leerlingen vooral relaties aangaan met NT2-leerlingen en minder of niet met NT1-leerlingen en andersom (Jennissen et al., 2023). Uit onderzoek is gebleken dat leerlingen—in zowel het primair als voortgezet onderwijs—een sterke voorkeur hebben om om te gaan met leerlingen uit dezelfde groep (Fortuin et al., 2014; Hooijsma, 2020; Jennissen et al., 2023; Verkuyten & Thijs, 2013). Dit is belemmerend voor de integratie van NT2-leerlingen in de klas en in de samenleving als geheel. Dit roept de vraag op wat effectieve methoden zijn om als leerkracht de sociale integratie van NT2-leerlingen in de klas te vergroten. Hoe zorg je ervoor dat leerlingen zich veilig en geaccepteerd voelen en dat leerlingen meer toenadering tot elkaar zoeken?

Methoden om sociale integratie te bevorderen

Voor zover wij weten zijn er op dit moment geen methoden die leerkrachten kunnen inzetten die specifiek gericht zijn op het bevorderen van de sociale integratie van NT2-leerlingen in de klas en waarvan bekend is dat ze effectief zijn. Sociale integratie is wel vaak een opbrengst van methoden die zich richten op andere, dan wel bredere doelstellingen. Deze methoden zetten zich bijvoorbeeld in op de sociaal-emotionele

ontwikkeling van nieuwkomers, waaronder NT2-leerlingen (e.g., Wereldreizigers; Pharos, z.d.), op een schoolbrede aanpak van pesten en discriminatie (Driessen et al., 2003) of op maatschappelijke participatie (NJi, z.d.). Het landelijk expertisecentrum Pharos heeft een overzicht gemaakt van interventies en methodes om te werken aan het welbevinden en de sociaal-emotionele ontwikkeling van vluchtelingenkinderen in de schoolcontext (Pharos, z.d.), deze methoden dragen mogelijk bij aan de sociale integratie van NT2-leerlingen.

Vanuit de wetenschappelijke literatuur zijn verschillende factoren bekend die bij kunnen dragen aan de sociale integratie van NT2-leerlingen in de klas. Methoden die gebruikmaken van deze factoren zouden mogelijk bij kunnen dragen aan sociale integratie. In de volgende secties worden deze factoren uitgewerkt en tot slot worden voorbeeldactiviteiten waarin deze factoren naar voren komen besproken.

Vier voorwaarden voor positieve effecten van contact tussen groepen

Positieve interacties tussen kinderen bevorderen de sociale integratie (Allport, 1955). Volgens Allport's Sociale Contacttheorie (1955) leidt contact tussen groepen echter alleen tot positieve effecten als er tenminste aan één of meer van de volgende vier voorwaarden wordt voldaan:

1. gelijkwaardigheid (leerlingen zijn gelijkwaardig waardoor gevoelens van meer- of minderwaardigheid geen ruimte krijgen),
2. gemeenschappelijke doelen met betekenisvolle interacties (doelen nastreven die betekenisvol zijn voor de leerlingen en leerkrachten),
3. steun van autoriteiten, zoals leerkrachten (met betrekking tot leefregels, normen en waarden),
4. 4) samenwerken (activiteiten moeten gericht zijn op samenwerken en geen vorm van competitie bevatten).

Door in de interacties tussen kinderen in een klas aandacht te besteden aan één of meer van deze vier voorwaarden kun je als leerkracht de positieve effecten van de interacties stimuleren, waaronder de integratie van NT2-leerlingen in de klas (Hayward et al., 2017; McKay, 2018).

Naast de cruciale rol van leerkrachten in het creëren en/of behouden van deze voorwaarden, blijkt steun van autoriteiten nog op een andere manier invloed uit te oefenen op de sociale integratie. Zo werkt een positieve houding van leerkrachten richting NT2-leerlingen en hun sociale integratie stimulerend voor de sociale integratie (Grieve & Haining, 2011). Leerkrachten kunnen worden gezien as 'schakels' tussen NT2- en NT1-leerlingen (Damigella et al., 2014) en kunnen een belangrijke rol spelen in het creëren van een veilig en stimulerend leerklimaat, waarin positieve interacties de ruimte krijgen (McKay, 2018). Daarnaast blijkt ook dat de empathie die leerkrachten laten zien jegens leerlingen gelinkt is aan betere contacten tussen leerlingen (Vescio et al., 2003).

Kennis van elkaars culturele achtergrond

Hoewel het plaatsen van kinderen met verschillende achtergronden in één groep of klas een belangrijke voorwaarde is voor het ontstaan van sociale integratie, blijkt uit onderzoek dat enkel blootstelling aan culturele diversiteit onvoldoende is voor sociale integratie (Stark et al., 2015). Naast blootstelling is ook kennis van elkaars cultuur nodig om onderling begrip en vervolgens sociale integratie tot stand te brengen. Kennis van elkaars cultuur kan bijvoorbeeld gestimuleerd worden door de leerlingen mogelijke onderlinge

verschillen in voorkeuren en gedragingen uit te leggen (Driessen et al., 2003). Aandacht voor begrip van en over verschillende culturen waarbij kinderen leren om te gaan met andere culturen in de onderwijsaanpak draagt bij aan sociale integratie (Driessen et al., 2003; Jennissen et al., 2012).

Rol van taalbeheersing en -verwerving

Het beheersen van de Nederlandse taal heeft een positief effect op de sociale integratie van NT2-leerlingen (Vermeer, 2003). NT2-leerlingen die de Nederlandse taal minder goed beheersen ondervinden daardoor mogelijk ook meer problemen met hun sociale integratie dan NT1-leerlingen die de Nederlandse taal goed beheersen. Leerkrachten moeten voldoende momenten creëren waarin NT2-leerlingen hun woordenschat kunnen uitbreiden. De leerstof op school wordt echter zelden of nauwelijks aangepast als er slechts een klein aantal NT2-leerlingen in de groep zit, terwijl voor NT2-leerlingen de school de voornaamste bron van de Nederlandse taalverwerving is. Het gevolg hiervan is dat NT2-leerlingen over het algemeen minder mogelijkheden tot taalcontact krijgen (bijv. minder de beurt krijgen of nemen in de klas) maar ook minder kennis opdoen van de woorden en handelingen in de Nederlandse taal (Vermeer, 2003). Het gevolg hiervan is een beperkte taalbeheersing die in sommige situaties, zoals tijdens het kringgesprek, ervoor zorgt dat taal niet als middel ingezet kan worden om sociale interacties te bevorderen. Voor leerkrachten is het daarom van belang om de beperkte taalbeheersing niet als barrière te beschouwen (Grieve & Haining, 2011) en voldoende taalcontact te creëren voor NT2-leerlingen (Vermeer, 2003) met woorden die bijvoorbeeld tijdens een kringgesprek naar voren komen.

Voorbeeldactiviteiten voor stimuleren sociale integratie

Een voorbeeld van een activiteit waarin bovenstaande factoren zijn verwerkt om de sociale integratie van NT2-leerlingen te stimuleren is het maken van themaposters, bijvoorbeeld over de culturele achtergrond van zowel NT2- als NT1-leerlingen (Verkuyten & Thijs, 2013). Leerlingen maken thuis een poster waarbij de ouder(s) en/of verzorger(s) betrokken zijn om kenmerken te labelen in de moedertaal (i.e., de link wordt expliciet gelegd met taal en positieve contactmomenten; Grieve & Haining, 2011; Hayward et al., 2017). Door deze posters mee naar school te nemen en leerlingen te vragen om de posters in kleine groepjes te delen, leren kinderen meer over elkaars culturele achtergrond (in lijn met Grieve & Haining, 2011). Daarnaast faciliteert het taalgebruik welke in deze context relevant is (Vermeer, 2003.

Daarnaast bieden methodes gericht op de ontwikkeling van sociale en burgerschapscompetenties concrete handvatten en activiteiten om de bovenstaande factoren die bijdragen aan sociale integratie samen te brengen. Zo is er van De Vreedzame School een lesbrief over Veilige groepjes (De Vreedzame School, z.d.). Deze lesbrief is gericht op het creëren van een fijne groep gedurende het schooljaar. Er wordt expliciet vermeld dat een fijne groep het gehele jaar de aandacht van de leerkracht vraagt (steun van een autoriteit; Allport, 1955). Leerlingen komen in aanmerking met begrippen zoals veilig en onveilig. Door middel van activiteiten worden vragen als “Hoe spelen wij op het plein?” en “Hoe werken wij samen?” beantwoord. Daarnaast wordt er gestreefd naar gelijkwaardigheid en betekenisvolle interacties.

Geraadpleegde bronnen

Allport, G.W. (1955). *The nature of prejudice*. Addison-Wesley.

Dagevos, J. (2001). *Perspectief op integratie. Over de sociaal-culturele en structurele integratie van etnische minderheden in Nederland*. De Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid.

Damigella, D., Licciardello, O., & Bisicchia, O. (2014). What kind of contact is needed to promote integration? A study with primary school teachers. *Procedia - Social and Behavioural Sciences, 141*, 1121–1126.

De Vreedzame School (z.d.). *Lesbrief 4: Een veilig groep*.

Driessen, G., Doesborgh, J., Ledoux, G., Van der Veen, I., & Vergeer, M. (2003). *Sociale integratie in het primair onderwijs.* ITS/SCO-Kohnstamm Instituut.

Fortuin, J., Van Geel, M., Ziberna, A., & Vedder, P. (2014). Ethnic preferences in friendships and casual contacts between majority and minority children in the Netherlands. *International Journal of Intercultural Relations, 41*, 57–56.

Grieve, A. M., & Haining, I. (2011). Inclusive practice? Supporting isolated bilingual learners in a mainstream school. *International Journal of Inclusive Education, 15*, 763–774.

Hayward, L. E., Tropp, L. R., Hornsey, M. J., & Barlow, F. K. (2017). Toward a comprehensive understanding of intergroup contact: Descriptions and mediators of positive and negative contact among majority and minority groups. *Personality and Social Psychology Bulletin, 43*, 347–364.

Hooijsma, M., & Juvonen, J. (2021). Two sides of social integration: Effects of exposure and friendships on second- and third-generation immigrant as well as majority youth's intergroup attitudes. *International Journal of Intercultural Relations, 80*, 51–63.

Jennissen, R., Bovens, M., Engbersen, G., & Bokhorst, M. (2023). *Migration diversity and social cohesion: Reassessing the Dutch policy Agenda*. Springer Nature.

McKay, C. (2018). The value of contact: Unpacking Allport's contact theory to support inclusive education. *Palaestra, 32*, 21–25.

Nederlands Jeugd Instituut (z.d.). *Maatjesproject New@Home*.

PHAROS (z.d.). *Welbevinden op school voor nieuwkomerskinderen: Interventies en methodes om in de schoolcontext te werken aan de sociaal-emotionele ontwikkeling en het welbevinden van kinderen met een (recente) migratie- of vluchtachtergrond*.

Reitz, J. G., & Banerjee, R. (2007). *Racial inequality, social cohesion and policy issues in Canada*. Institute for Research on Public Policy.

Stark, T. H., Mäs, M., & Flache, A. (2015). Liking and disliking minority-group classmates: Explaining the mixed findings for the influence of ethnic classroom composition on interethnic attitudes. *Social Science Research, 50*, 164–176.

Verkuyten, J., & Thijs, M. (2013). Multiculturalism in the classroom: Ethnic attitudes and classmates. *International Journal of Intercultural Relations, 37*, 176–187.

Vermeer, A. (2003). *NT2-onderwijs en onderwijs Nederlands als moedertaal*. In R. Appel (red.), De verwerving van het Nederlands als tweede taal. (pp. 80-100). Kluwer.

Vescio, T. K., Sechrist, G. B., & Paolucci, M. P. (2003). Perspective taking and prejudice reduction: The mediational role of empathy arousal and situational attributions. *European Journal of Social Psychology*, *33*, 455–472.

Meer weten?

- Kennisrotonde (2022). *Is onderwijs in een aparte klas of school effectief voor de sociale integratie van nieuwkomers?*
- Kennisrotonde (2020). *Is een aparte taalklas voor instromende NT2-leerlingen in het basisonderwijs beter voor de taalontwikkeling in het Nederlands?*

Over deze vraag

Opgesteld door:	Leonie Brummer (antwoordspecialist) en Marianne Hooijsma (kennismakelaar Kennisrotonde)
Vraagsteller:	onderwijsondersteuner
Onderwijssector:	PO
Trefwoorden:	Sociale integratie, NT2-leerlingen, migratieachtergrond, groepsvorming, basisonderwijs
Referentie:	Kennisrotonde. (2023). *Wat zijn effectieve methoden voor de sociale integratie van NT2-leerlingen in de klas in het basisonderwijs?* (KR. 1697)

Dit antwoord is gepubliceerd op Kennisrotonde.nl. De Kennisrotonde is samen met NCO en Onderwijskennis een dienst van het NRO.